

Na osnovu člana 21 stav 2 Zakona o zaključivanju i izvršavanju međunarodnih ugovora („Službeni list CG“, broj 77/08), Vlada Crne Gore na sjednici od _____ 2024. godine, donijela je

**ODLUKU O OBJAVLJIVANJU
MEĐUNARODNOG SPORAZUMA IZMEĐU EVROPSKE UNIJE, S JEDNE
STRANE, I CRNE GORE, S DRUGE STRANE, O UČEŠĆU CRNE GORE U
PROGRAMU UNIJE POD NAZIVOM GRAĐANI, JEDNAKOST, PRAVA I
VRIJEDNOSTI**

Član 1

Objavljuje se Međunarodni sporazum između Evropske unije, s jedne strane, i Crne Gore, s druge strane, o učešću Crne Gore u programu Unije pod nazivom Građani, jednakost, prava i vrijednosti, potpisan u Briselu, 16. septembra 2024. godine i u Podgorici, 3. oktobra 2024. godine, u originalu na engleskom jeziku.

Član 2

Tekst Sporazuma iz člana 1 ove odluke, u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na crnogorski jezik glasi:

INTERNATIONAL AGREEMENT

between the European Union, of the one part, and Montenegro, of the other part, on the participation of Montenegro in the Union programme Citizens, Equality, Rights and Values

The European Commission (hereinafter referred to as ‘the Commission’), on behalf of the European Union,

of the one part,

and

the Government of Montenegro (hereinafter referred to as ‘Montenegro’),

of the other part,

hereinafter referred to as ‘the Parties’

WHEREAS Protocol 8 to the Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Montenegro, of the other part, on the general principles for the participation of Montenegro in Community programmes¹ (hereinafter referred to as the ‘Protocol 8’) stipulates that the specific terms and conditions regarding the participation of Montenegro in each particular programme, in particular the financial contribution payable will be determined by agreement, in the form of a Memorandum of Understanding between the Commission, acting on behalf of the Community, and Montenegro;²

¹ OJ L 108, 29.04.2010, p.1.

² This International Agreement constitutes and has the same legal effects as a Memorandum of Understanding stated under the Protocol on the general principles for the programmes participation of Montenegro in Community programmes.”

WHEREAS the Union Citizens, Equality, Rights and Values Programme (hereinafter referred to as ‘the Programme’) was established by Regulation (EU) 2021/692 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing the Citizens, Equality, Rights and Values Programme and repealing Regulation (EU) No 1381/2013 of the European Parliament and of the Council and Council Regulation (EU) No 390/2014 (hereinafter referred to as “Regulation (EU) 2021/692”)³;

WHEREAS the specific terms and conditions of the association should be determined by an international agreement between the Union and the associated country;

SHARING the general objective of the Programme, which is to protect and promote rights and values as enshrined in the EU Treaties, the Charter of the Fundamental Rights of the EU and the applicable international human rights conventions, in particular by supporting civil society organisations and other stakeholders active at local, regional, national and transnational level, and by encouraging civic and democratic participation, in order to sustain and further develop open, rights-based, democratic, equal and inclusive societies which are based on the rule of law.

RECOGNISING the general principles as set out in the Regulation (EU) 2021/692;

CONSIDERING that as key partners, adherence of associated countries to the objectives of the Programme should be sought and that according to the Regulation (EU) 2021/692, third countries should aim to participate fully in the Programme; nevertheless as specified by Article 14 paragraph 2 (a) (ii) of that Regulation, a third country associated to the Programme is eligible, except as regards the specific objective referred to in point (a) of Article 2(2), (Union values strand);

CONSIDERING that the common goals, values and strong links of the Parties in the field of democratic engagement and citizens participation in the past through participation in the Europe for Citizens Programme and the Rights, Equality and Citizenship Programme;

RECOGNISING the common desire of the Parties to further develop, strengthen, stimulate and extend their relations and cooperation in the field of equality, rights and gender equality, citizens democratic participation, rights and prevention and fight against gender based and all forms of violence against children, young people and other groups at risk;

HAVE AGREED AS FOLLOWS:

Article 1

Scope of the association

Montenegro shall participate as associated country in and contribute to all strands of the Programme referred to in Article 2 of Regulation (EU) 2021/692 of the European Parliament and of the Council, except as regards the specific strand on Union values referred to in point (a) of Article 2(2) of that Regulation.

Article 2

Terms and conditions of participation in the Programme

1. Montenegro shall participate in the Programme in accordance with the conditions laid down in Protocol 8, and under the terms and conditions set forth in this Agreement, in the legal act referred to in Article 1 of this Agreement, as well as in any other rules pertaining to the implementation of the Programme, in their most up to date versions.

³ OJ L 156, 05.05.2021, p. 1..

2. Unless otherwise provided for in the terms and conditions referred to in paragraph 1 of this Article, legal entities established in Montenegro may participate in actions of the Programme under conditions equivalent to those applicable to legal entities established in the Union, including respect for EU restrictive measures⁴.
3. Representatives of Montenegro shall have the right to participate as observers in the committee referred to in Article 22 of Regulation (EU) 2021/692, without voting rights and for points which concern Montenegro. The committee shall meet without the presence of the representatives of Montenegro at the time of voting. Montenegro will be informed of the result.
4. Travel costs and subsistence expenses incurred by representatives and experts of Montenegro for the purposes of taking part as observers in the work of the committee referred to in Article 22 of Regulation (EU) 2021/692, or in other meetings related to the implementation of the Programme, shall be reimbursed by the European Union on the same basis as and in accordance with the procedures in force for representatives of the Member States of the European Union.
5. The Parties shall make every effort, within the framework of the existing provisions, to facilitate the free movement and residence of participants in the activities covered by this Agreement and to facilitate cross-border movement of goods and services intended for use in such activities.
6. Montenegro shall take all necessary measures, as appropriate, to ensure that goods and services, purchased in Montenegro or imported into Montenegro, which are partially or entirely financed pursuant to the grant agreements and/or contracts concluded for the realisation of the activities in accordance with this Agreement, are exempted from customs duties, import duties and other fiscal charges, including the VAT, that are applicable in Montenegro.
7. English shall be used for the procedures related to requests, contracts and reports, as well as for other administrative aspects of the Programme.

Article 3

Financial contribution

1. Participation of Montenegro or Montenegro legal entities in the Programme shall be subject to Montenegro contributing financially to the Programme and the related management, execution and operation costs under the general budget of the Union (hereinafter referred to as the 'Union budget').
2. The financial contribution shall take the form of the sum of:
 - a) an operational contribution; and
 - b) a participation fee.
3. The financial contribution shall take the form of an annual payment made in one instalment, and in accordance with the call for funds request and shall be due no later than 45 days after the date of the call.
4. The operational contribution shall cover operational and support expenditure of the

⁴ The EU restrictive measures are adopted pursuant to of the Treaty on the European Union or the Treaty on the Functioning of the European Union.

Programme and be additional both in commitment and payment appropriations to the amounts entered in the Union budget definitively adopted for the Programme.

5. The operational contribution shall be based on a contribution key defined as the ratio of the Gross Domestic Product (GDP) of Montenegro at market prices to the GDP of the Union at market prices. The GDPs at market prices to be applied shall be determined by the dedicated Commission services based on the most recent statistical data available for budget calculations in the year prior to the year in which the annual payment is due. Adjustments to this contribution key are laid down in Annex I.

6. The operational contribution shall be calculated applying the contribution key, as adjusted, to the commitment appropriations entered in the Union budget definitively adopted for the applicable year for financing the Programme.

7. The participation fee shall be 4% of the annual operational contribution as calculated in accordance with paragraphs 5 and 6 of this Article and shall be phased in as set out in Annex I. The participation fee shall not be subject to retrospective adjustments or corrections.

The Union shall provide Montenegro with information in relation to its financial participation as included in the budgetary, accounting, performance and evaluation related information provided to the Union budgetary and discharge authorities concerning the Programme. That information shall be provided having due regard to the Union's and Montenegro's confidentiality and data protection rules and shall be without prejudice to the information which Montenegro is entitled to receive under Annex II.

8. All contributions of Montenegro or payments from the Union, and the calculation of amounts due or to be received shall be made in euro.

Article 4

Monitoring, Evaluation and Reporting

1. Without prejudice to the responsibilities of the Commission, the European Anti-Fraud Office (OLAF) and the Court of Auditors of the European Union in relation to monitoring and evaluation of the Programme, the participation of Montenegro in that Programme shall be continuously monitored on a partnership basis involving the Commission *and* Montenegro.

2. The rules concerning sound financial management, including the financial control, recovery and other antifraud measures in relation to Union funding under this Agreement are laid down in Annex II.

Article 5

Final provisions

1. This Agreement shall enter into force on the date on which the Parties have notified each other of the completion of their internal procedures necessary for that purpose.

2. This Agreement shall apply from 1 January 2024. It shall remain in force for as long as is necessary for all the projects, actions and activities financed from the Programme, all the actions necessary to protect the financial interests of the European Union and all the financial obligations stemming from the implementation of this Agreement between the Parties to be completed.

3. The Union and Montenegro may apply this Agreement provisionally in accordance with their respective internal procedures and legislation. The provisional application shall begin on

the date on which the Parties have notified each other of the completion of their internal procedures necessary for that purpose.

4. Should Montenegro notify the Commission acting on behalf of the Union that it will not complete its internal procedures necessary for the entry into force of this Agreement, this Agreement shall cease to apply provisionally on the date of receipt of this notification by the Commission, which shall constitute the cessation date for the purposes of this Agreement.

5. The application of this Agreement may be suspended by the European Union in case of non-payment of the financial contribution due by Montenegro in accordance with point II paragraph 3 of Annex I.

Suspension of the application of this Agreement shall be notified by the European Union to Montenegro by a formal letter of notification which shall take effect 30 days following the receipt of this notification by Montenegro.

In case the application of this Agreement is suspended, legal entities established in Montenegro shall not be eligible to participate in award procedures not yet completed when the suspension takes effect. An award procedure shall be considered completed when legal commitments have been entered into as a result of that procedure.

The suspension does not affect the legal commitments entered into with the legal entities established in Montenegro before the suspension took effect. This Agreement shall continue to apply to such legal commitments.

The European Union shall immediately notify Montenegro once the entire amount of the financial or operational contribution due has been received by it. The suspension shall be lifted with an immediate effect upon this notification.

As of the date when the suspension is lifted, legal entities of Montenegro shall be again eligible in award procedures launched after this date and in award procedures launched before this date, for which the deadlines for submission of applications has not expired.

6. Either Party may terminate this Agreement at any time by a written notification informing of the intent to terminate it.

The termination shall take effect three calendar months after the date on which the written notification reaches its addressee. The date on which the termination takes effect shall constitute the termination date for the purposes of this Agreement.

7. Where this Agreement ceases to apply provisionally in accordance with paragraph (4) or is terminated in accordance with paragraph (6), the Parties agree that:

(a) projects or actions, activities or parts thereof in respect of which legal commitments have been entered into during the provisional application and/or after the entry into force of this Agreement, and before this Agreement ceases to apply or is terminated shall continue until their completions under the conditions laid down in this Agreement;

(b) the annual financial contribution of the year N during which this Agreement ceases to apply provisionally or is terminated shall be paid entirely in accordance with Article.

The Parties shall settle by common consent any other consequences of termination or cessation of provisional application of this Agreement.

8. This Agreement may only be amended in writing by common consent of the Parties. The entry into force of the amendments will follow the same procedure as that applicable for

the entry into force of this Agreement.

9. The Annexes to this Agreement shall form an integral part of this Agreement.

This Agreement shall be drawn up in duplicate in English.

Done at Brussels on 16/09/24
For the Union,
Commissioner Didier Reynders

Done at Podgorica on 03/10/24
For Montenegro
Minister Fatmir Gjeka

ANNEX I: Rules governing the financial contribution of Montenegro to the Citizens, Equality, Rights and Values Programme (2021-2027)

ANNEX II: Sound Financial Management

Annex I

Rules governing the financial contribution of Montenegro to the Union Programme Citizens, Equality, Rights and Values (2021-2027)

I. Calculation of Montenegro's financial contribution

1. The financial contribution of *Montenegro* to the Programme shall be established on a yearly basis in proportion to, and in addition to, the amount available each year in the Union budget for commitment appropriations needed for the management, execution and operation of the Programme.
2. The participation fee referred to in Article 3(7) of this Agreement shall be phased in as follows:
 - 2024: 2%;
 - 2025: 2.5%;
 - 2026: 3%;
 - 2027: 4%.
3. In accordance with Article 3(5) of this Agreement, the initial operational contribution to be paid by Montenegro for its participation in the Programme will be calculated for the respective financial years by applying an adjustment to the contribution key.

The adjustment to the contribution key shall be:

$$\text{Contribution Key Adjusted} = \text{Contribution Key} \times \text{Coefficient}$$

The coefficient used for the above calculation to adjust the contribution key shall be 0.25.

II. Payment of Montenegro's financial contribution

1. The Commission shall communicate to Montenegro, as soon as possible and at the latest when issuing the first call for funds of the financial year, the following information:
 - a. the amounts in commitment appropriations in the Union budget definitively adopted for the year in question for the budget lines covering participation of Montenegro, in the Programme;
 - b. the amount of the participation fee referred to in Article 3(7) of this Agreement.

On the basis of its Draft Budget, the Commission shall provide an estimate of information for the following year under points (a) and (b) as soon as possible, and, at the latest, by 1 September of the financial year.

2. The Commission shall issue, at the latest in April of each financial year, a call for funds to Montenegro corresponding to its contribution under this Agreement.

Each call for funds shall provide for the payment of Montenegro's contribution not later than 45 days after the call for funds is issued.

For the first year of implementation of this Agreement, the Commission shall issue a single call for funds, within 60 days of the signature of this Agreement.

3. Montenegro shall pay its financial contribution under this Agreement in accordance with point II of this Annex. In the absence of payment by Montenegro by the due date, the Commission shall send a formal letter of reminder.

Any delay in the payment of the financial contribution shall give rise to the payment of default interest by *Montenegro* on the outstanding amount from the due date.

The interest rate for amounts receivable not paid on the due date shall be the rate applied by the European Central Bank to its principal refinancing operations, as published in the C series of *the Official Journal of the European Union*, in force on the first calendar day of the month in which the due date falls, increased by three and a half percentage points.

In case the delay in the payment of the contribution is such that it may significantly jeopardise the implementation and management of the Programme, participation of Montenegro in the Programme will be suspended by the Commission following the absence of payment 20 working days after a formal letter of reminder, without prejudice to the Union's obligations according to grant agreements and/or contracts already concluded pertaining to the implementation of the indirect actions for which Montenegro was selected.

Annex II

Sound Financial Management

Protection of financial interests and recovery

Article 1

Reviews and audits

1. The European Union shall have the right to conduct, in accordance with the applicable acts of one or more Union institutions or bodies and as provided in relevant agreements and/or contracts, technical, scientific, financial, or other types of reviews and audits on the premises of any natural person residing in or any legal entity established in Montenegro and receiving European Union funding, as well as any third party involved in the implementation of Union funds residing or established in Montenegro. Such review and audits may be carried out by the agents of the institutions and bodies of the European Union, in particular of the European Commission and the European Court of Auditors, or by other persons mandated by the European Commission.

2. The agents of the institutions and bodies of the European Union, in particular of the European Commission and the European Court of Auditors, and the other persons mandated by the European Commission, shall have appropriate access to sites, works and documents (both in electronic and paper versions) and to all the information required in order to carry out such audits, including the right of obtaining a physical/electronic copy of, and extracts from,

any document or the contents of any data medium held by the audited natural or legal person, or by the audited third party.

3. Montenegro shall not prevent or raise any particular obstacle to the right of entrance in Montenegro and to the access to the premises of the agents and other persons referred to in paragraph 2 on the grounds of the exercise of their duties referred to in this Article.

4. The reviews and audits may be carried out, also after the suspension of application of this Agreement pursuant to its Article 5(5), the cessation of provisional application or its termination, on the terms laid down in the applicable acts of one or more European Union institutions or bodies and as provided in relevant agreements and/or contracts in relation to any legal commitment implementing the European Union budget entered into by the European Union before the date on which the suspension of application of this Agreement pursuant to its Article 5(5), the cessation of provisional application or termination of this Agreement takes effect.

Article 2

Fight against irregularities, fraud and other criminal offences affecting the financial interests of the Union

1. The European Commission and the European Anti-Fraud Office (OLAF) shall be authorised to carry out administrative investigations, including on-the-spot checks and inspections, on the territory of Montenegro. These investigations shall be carried out in accordance with the terms and conditions established by applicable acts of one or more Union institutions.

2. The competent Montenegro authorities shall inform the European Commission or OLAF within reasonable time of any fact or suspicion which has come to their notice relating to an irregularity, fraud or other illegal activity affecting the financial interests of the Union.

3. On-the-spot checks and inspections may be carried out on the premises of any natural person residing in or legal entity established in Montenegro and receiving Union funds, as well as of any third party involved in the implementation of Union funds residing or established in Montenegro.

4. On-the-spot checks and inspections shall be prepared and conducted by the European Commission or OLAF in close collaboration with the competent Montenegro authority designated by Montenegro government. The designated authority shall be notified a reasonable time in advance of the object, purpose and legal basis of the checks and inspections, so that it can provide assistance. To that end, the officials of the competent Montenegro authorities may participate in the on-the-spot checks and inspections.

5. Upon request by the Montenegro authorities, the on-the-spot checks and inspections may be carried out jointly with the European Commission or OLAF.

6. Commission agents and OLAF staff shall have access to all the information and documentation, including computer data, on the operations concerned, which are required for the proper conduct of the on-the-spot checks and inspections. They may, in particular, copy relevant documents.

7. Where the person, entity or another third party resists an on-the-spot check or inspection, the Montenegro authorities, acting in accordance with national rules and regulations, shall assist the European Commission or OLAF, to allow them to fulfil their duty in carrying out an on-the-spot check or inspection. This assistance shall include taking the appropriate precautionary measures under national law, in particular in order to safeguard evidence.

8. The European Commission or OLAF shall inform the Montenegro authorities of the result of such checks and inspections. In particular, the European Commission or OLAF shall report as soon as possible to the competent Montenegro authority any fact or suspicion relating to an irregularity which has come to their notice in the course of the on-the-spot check or inspection.

9. Without prejudice to application of Montenegro criminal law, the European Commission may impose administrative measures and penalties on legal or natural persons of Montenegro participating in the implementation of a programme or activity in accordance with European Union legislation.

10. For the purposes of proper implementation of this Article, the European Commission or OLAF and the Montenegro competent authorities shall regularly exchange information and, at the request of one of the parties to this Agreement, consult each other.

11. In order to facilitate effective cooperation and exchange of information with OLAF, Montenegro shall designate a contact point.

12. Information exchanged between the European Commission or OLAF and the Montenegro competent authorities shall take place having due regard to the confidentiality requirements. Personal data included in the exchange of information shall be protected in accordance with applicable rules.

13. The Montenegro authorities shall cooperate with the European Public Prosecutor's Office to allow it to fulfil its duty to investigate, prosecute and bring to judgment the perpetrators of, and accomplices to, criminal offences affecting the financial interests of the European Union in accordance with the applicable legislation.

Article 3 **Recovery and enforcement**

1. Decisions adopted by the European Commission imposing a pecuniary obligation on legal or natural persons other than States in relation to any claims stemming from the Programme shall be enforceable in Montenegro. The order for enforcement shall be appended to the decision, without any other formality than a verification of the authenticity of the decision by the national authority designated for this purpose by the government of Montenegro. The government of Montenegro shall make known its designated national authority to the Commission and the Court of Justice of the European Union. In accordance with Article 4 of this Annex, the European Commission shall be entitled to notify such enforceable decisions directly to persons residing and legal entities established in Montenegro. Enforcement shall take place in accordance with Montenegro law and rules of procedure.

2. Judgments and orders of the Court of Justice of the European Union delivered in application of an arbitration clause contained in a contract or agreement in relation to Union programmes, activities, actions or projects shall be enforceable in Montenegro in the same manner as European Commission decisions referred to in paragraph 1.

3. The Court of Justice of the European Union shall have jurisdiction to review the legality of the decision of the Commission referred to in paragraph 1 and to suspend its enforcement. However, the Courts of Montenegro shall have jurisdiction over complaints that enforcement is being carried out in an irregular manner.

Article 4 **Communication and exchange of information**

The European Union institutions and bodies involved in the implementation of the Programme, or in controls over that programme, shall be entitled to communicate directly, including through electronic exchange systems, with any natural person residing in or legal entity established in Montenegro and receiving Union funds, as well as any third party involved in the implementation of Union funds residing or established in Montenegro. Such persons, entities and parties may submit directly to the European Union institutions and bodies all relevant information and documentation which they are required to submit on the basis of the European Union legislation applicable to the Union programme and of the contracts or agreements concluded to implement that programme.

MEĐUNARODNI SPORAZUM

između Evropske unije, s jedne strane, i Crne Gore, s druge strane, o učešću Crne Gore u programu Unije pod nazivom Građani, jednakost, prava i vrijednosti

Evropska komisija (u daljem tekstu „Komisija “), u ime Evropske unije,
s jedne strane,

i

Vlada Crne Gore (u daljem tekstu „Crna Gora “),
s druge strane,
u daljem tekstu "Strane"

BUDUĆI DA Protokol 8 uz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Republike Crne Gore, s druge strane, o opštim principima za učešće Crne Gore u programima Zajednice⁵ (u daljem tekstu: „Protokol 8“) predviđa da će posebni uslovi u vezi sa učešćem Crne Gore u svakom konkretnom programu, a posebno finansijski doprinos koji se plaća, biti utvrđeni sporazumom, u formi Memoranduma o razumijevanju između Komisije, koja postupa u ime Zajednice, i Crne Gore;⁶

BUDUĆI DA je Program Unije pod nazivom Građani, jednakost, prava i vrijednosti (u daljem tekstu „Program “) ustanovljen Uredbom (EU) 2021/692 Evropskog parlamenta i Savjeta od 28. aprila 2021. godine kojom se ustanovljava programa Građani, jednakost, prava i vrijednosti i stavlja van snage Uredba (EU) br. 1381/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta i Uredba Savjeta (EU) br. 390/2014 (u daljem tekstu „Uredba (EU) 2021/692“);⁷

BUDUĆI DA bi posebne odredbe i uslovi pridruživanja trebalo da budu utvrđeni međunarodnim sporazumom između Unije i pridružene zemlje;

DIJELEĆI opšti cilj Programa, a to je zaštita i promocija prava i vrijednosti sadržanih u Ugovorima EU, Povelji o fundamentalnim pravima EU i primjenjivim međunarodnim konvencijama o ljudskim pravima, posebno kroz podršku organizacijama civilnog društva i drugim zainteresovanim stranama aktivnim na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i transnacionalnom nivou, i kroz podsticanje građanskog i demokratskog učešća, kako bi se održala i dalje razvijala otvorena, na pravima zasnovana, demokratska, ravnopravna i inkluzivna društva zasnovana na vladavini prava.

PREPOZNAJUĆI opšta načela utvrđena u Uredbi (EU) 2021/692;

UZIMAJUĆI U OBZIR da od ključnih partnera treba tražiti da se pridružene zemlje pridržavaju ciljeva Programa i da bi prema Uredbi (EU) 2021/692 treće zemlje trebalo da imaju za cilj da u potpunosti učestvuju u Programu; ipak, kako je navedeno u članu 14 stav 2 (a) (ii) te Uredbe, treća zemlja pridružena Programu ispunjava uslove, osim u pogledu specifičnog cilja navedenog u tački (a) člana 2(2), (vrijednosni niz Unije);

UZIMAJUĆI U OBZIR zajedničke ciljeve, vrijednosti i snažne veze Strana u oblasti demokratskog angažmana i učešća građana u prošlosti kroz učešće u programu Evropa za građane i Programu o pravima, jednakosti i građanstvu;

PREPOZNAJUĆI zajedničku želju Strana da dalje razvijaju, jačaju, stimulišu i proširuju svoje odnose i saradnju u oblastijednakosti, prava i rodne ravnopravnosti, demokratskog učešća

⁵ OJ L 108, 29.04.2010, str.1.

⁶ Ovaj međunarodni sporazum predstavlja i ima ista pravna dejstva kao i Memorandum o razumijevanju naveden u Protokolu o opštim principima za učešće Crne Gore u programima Zajednice.

⁷ OJ L 156, 05.05.2021, str. 1.

građana, prava i prevencije i borbe protiv rodno zasnovanog nasilja i svih oblika nasilja nad djecom, mladima i drugim rizičnim grupama;

DOGOVORILE SU SE KAKO SLIJEDI:

Član 1

Predmet pridruživanja

Crna Gora će učestvovati kao pridružena država i doprinositi svim pravcima Programa iz člana 2. Uredbe (EU) 2021/692 Evropskog parlamenta i Savjeta, osim u pogledu posebnog dijela o vrijednostima Unije iz tačke (a) člana 2(2) te Uredbe.

Član 2

Uslovi za učešće u Programu

1. Crna Gora će učestvovati u Programu u skladu sa uslovima utvrđenim Protokolom 8, i pod uslovima utvrđenim ovim Sporazumom, pravnim aktom iz člana 1 ovog sporazuma, kao i drugim pravilima koja se odnose na implementaciju Programa, u njihovim najnovijim verzijama.
2. Ukoliko nije drugačije određeno odredbama i uslovima iz stava 1 ovog člana, pravna lica osnovana u Crnoj Gori mogu učestvovati u aktivnostima Programa pod uslovima koji su jednaki onima koji se primjenjuju na pravna lica osnovana u Uniji, uključujući poštovanje restriktivnih mjera EU⁸.
3. Predstavnici Crne Gore imaju pravo da učestvuju kao posmatrači u odboru iz člana 22 Uredbe (EU) 2021/692, bez prava glasa i to za tačke koje se tiču Crne Gore. Odbor se sastaje bez prisustva predstavnika Crne Gore u vrijeme glasanja. Crna Gora će biti obaviještena o rezultatu.
4. Putni troškovi i dnevnice predstavnika i eksperata Crne Gore za potrebe učešća kao posmatrača u radu odbora iz člana 22. Uredbe (EU) 2021/692, ili na drugim sastancima koji se odnose na sprovođenje Programa, nadoknađuje Evropska unija na istoj osnovi i u skladu sa procedurama koje su na snazi za predstavnike država članica Evropske unije.
5. Strane će uložiti sve napore, u okviru postojećih odredbi, da olakšaju slobodno kretanje i boravak učesnika u aktivnostima obuhvaćenim ovim Sporazumom i da olakšaju prekogranično kretanje roba i usluga namijenjenih za korišćenje u tim aktivnostima.
6. Crna Gora će preduzeti sve neophodne mjere, po potrebi, kako bi obezbijedila da su roba i usluge, kupljene u Crnoj Gori ili uvezene u Crnu Goru, a koje se djelimično ili u potpunosti finansiraju u skladu sa sporazumima i/ili ugovorima zaključenim radi realizacije aktivnosti u skladu sa ovim Sporazumom, oslobođeni carine, uvoznih dažbina i drugih fiskalnih dažbina, uključujući PDV, koji se primjenjuju u Crnoj Gori.
7. Za procedure vezane za zahtjeve, ugovore i izvještaje, kao i za druge administrativne aspekte Programa, koristiće se engleski jezik.

Član 3

Finansijski doprinos

1. Učešće Crne Gore ili pravnih lica iz Crne Gore u Programu zavisice od finansijskog

⁸ EU restriktivne mjere usvajaju se u skladu sa Ugovorom o Evropskoj uniji ili Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije

doprinosa Crne Gore Programu i povezanim troškovima upravljanja, izvršenja i rada u okviru opšteg budžeta Unije (u daljem tekstu „budžet Unije“).

2. Finansijski doprinos predstavlja zbir:
 - c) operativnog doprinosa; i
 - d) naknade za učešće.
3. Finansijski doprinos će biti u vidu godišnje uplate u jednoj rati, a u skladu sa pozivom za uplatu sredstava i dospijeva na naplatu najkasnije 45 dana od dana poziva.
4. Operativni doprinos će pokriti operativne troškove i troškove podrške Programu i biti dodatan iznosima u okviru izdvajanja i za obaveze i za plaćanja unijetim u budžet Unije koji je definitivno usvojen za Program.
5. Operativni doprinos se zasniva na ključu za doprinos koji je definisan kao odnos bruto domaćeg proizvoda (BDP) Crne Gore u tržišnim cijenama prema BDP-u Evropske unije u tržišnim cijenama. BDP u tržišnim cijenama koji će se primjenjivati određuju posebne službe Komisije na osnovu najnovijih statističkih podataka dostupnih za proračun budžeta u godini koja prethodi godini u kojoj dospijeva godišnja naplata. Prilagođavanja ovog ključa za doprinos su navedena u Aneksu I.
6. Operativni doprinos se izračunava primjenom ključa za doprinos, kako je prilagođen, na izdvajanja za preuzete obaveze unijeta u budžet Unije koji je definitivno usvojen za primjenljivu godinu za finansiranje Programa.
7. Naknada za učešće iznosi 4% godišnjeg operativnog doprinosa izračunatog u skladu sa stavovima 5. i 6. ovog člana i postepeno će se uvoditi kako je navedeno u Aneksu I. Naknada za učešće neće biti predmet retroaktivnih prilagođavanja ili korekcija. Unija će pružati Crnoj Gori informacije u vezi sa njenim finansijskim učešćem koje su uključene u informacije u vezi sa budžetom, računovodstvom, učinkom i evaluacijom koje se dostavljaju budžetskim organima Unije i organima za odluku o sprovođenju budžeta u vezi sa Programom. Te informacije se dostavljaju uz dužno poštovanje pravila o povjerljivosti i zaštiti podataka Unije i Crne Gore i ne dovode u pitanje informacije koje Crna Gora ima pravo da dobije u skladu sa Aneksom II.
8. Svi doprinosi Crne Gore ili uplate iz Unije, kao i obračun iznosa koji dospijevaju na naplatu ili isplatu, vršiće se u eurima.

Član 4

Praćenje, evaluacija i izvještavanje

1. Ne dovodeći u pitanje odgovornosti Komisije, Evropske kancelarije za borbu protiv prevara (OLAF) i Revizorskog suda Evropske unije u vezi sa praćenjem i evaluacijom Programa, učešće Crne Gore u tom Programu će se kontinuirano prati na partnerskoj osnovi u čemu učestvuju Komisija i Crna Gora.
2. Pravila u vezi sa dobrim finansijskim upravljanjem, uključujući finansijsku kontrolu, naplatu i druge mjere protiv prevara u vezi sa finansiranjem Unije u skladu sa ovim Sporazumom su navedena u Aneksu II.

Član 5

Završne odredbe

1. Ovaj sporazum stupa na snagu na dan kada Strane obavijeste jedna drugu o završetku svojih internih procedura neophodnih u tu svrhu.
2. Ovaj sporazum se primjenjuje od 1. januara 2024. godine. Ostaće na snazi onoliko dugo

koliko je potrebno da budu završeni svi projekti, akcije i aktivnosti koji se finansiraju iz Programa, sve radnje neophodne za zaštitu finansijskih interesa Evropske unije i sve finansijske obaveze između Strana koje proizilaze iz sprovođenja ovog sporazuma.

3. Unija i Crna Gora mogu privremeno da primjenjuju ovaj sporazum u skladu sa svojim internim procedurama i zakonodavstvom. Privremena primjena počinje danom kada Strane obavijeste jedna drugu o završetku svojih internih procedura neophodnih u tu svrhu.
4. Ukoliko Crna Gora obavijesti Komisiju, koja djeluje u ime Unije, da neće završiti svoje interne procedure neophodne za stupanje na snagu ovog sporazuma, ovaj sporazum prestaje da se privremeno primjenjuje danom prijema ovog obavještenja od strane Komisije, što predstavlja i datum prestanka za potrebe ovog Sporazuma.
5. Evropska unija može da obustavi primjenu ovog Sporazuma u slučaju neplaćanja finansijskog doprinosa koji dopijeva na naplatu Crnoj Gori u skladu sa tačkom II, stav 3 Aneksa I.

Evropska unija će obavijestiti Crnu Goru o suspenziji primjene ovog sporazuma zvaničnim pismom obavještenja koje stupa na snagu nakon 30 dana od dana kada je Crna Gora primila ovo obavještenje.

U slučaju suspenzije primjene ovog sporazuma pravna lica osnovana u Crnoj Gori neće moći da učestvuju u postupcima dodjele sredstava koji još nisu završeni u trenutku kada suspenzija stupa na snagu. Postupak dodjele sredstava smatra se završenim kada su preuzete zakonske obaveze kao rezultat tog postupka.

Suspenzija ne utiče na pravne obaveze preuzete sa pravnim licima osnovanim u Crnoj Gori prije stupanja na snagu obustave. Ovaj sporazum nastavlja da se primjenjuje na takve pravne obaveze.

Evropska unija odmah će obavjestiti Crnu Goru kada primi cijeli iznos dugovanog finansijskog ili operativnog doprinosa. Suspenzija će ukida odmah nakon ovog obavještenja.

Od datuma ukidanja suspenzije, pravna lica Crne Gore ponovo mogu da učestvuju u postupcima dodjele sredstava koji su pokrenuti nakon ovog datuma i u postupcima dodjele započetim prije ovog datuma kojima nisu istekli rokovi za podnošenje prijava.

6. Svaka Strana može da raskine ovaj sporazum u bilo kom trenutku pisanim obavještenjem o namjeri da ga raskine.

Raskid stupa na snagu tri kalendarska mjeseca od datuma kada pismeno obavještenje stigne primaocu. Datum na koji raskid stupa na snagu smatra se datumom raskida za svrhu ovog sporazuma.

7. Kada ovaj sporazum prestane da se privremeno primjenjuje u skladu sa stavom (4) ili bude raskinut u skladu sa stavom (6), Strane su saglasne da se:

(a) nastavljaju projekti ili akcije ili njihovi djelovi u vezi sa kojima su preuzete pravne obaveze tokom privremene primjene i/ili nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, a prije nego što ovaj sporazum prestane da se primjenjuje ili se otkaže, do njihovog završetka pod uslovima navedenim u ovom sporazumu;

(b) godišnji finansijski doprinos za godinu N tokom koje ovaj sporazum prestaje da se privremeno primjenjuje ili je raskinut, biće plaćen u potpunosti u skladu sa članom 3.

Strane će sporazumno rješiti sve druge posljedice raskida ili prestanka privremene primjene ovog sporazuma.

8. Ovaj sporazum može se izmijeniti i dopuniti samo u pisanoj formi uz zajedničku saglasnost Strana. Stupanje na snagu izmjena i dopuna odvija se prema istoj proceduri koja se primjenjuje za stupanje na snagu ovog sporazuma.
9. Aneksi ovog sporazuma čine sastavni dio ovog sporazuma.

Ovaj sporazum je sačinjen u dva primjerka na engleskom jeziku.

Sačinjeno u Briselu dana 16/09/24

Za Uniju,

Komesar Didier Reynders

Sačinjeno u Podgorici dana 03/10/24

Za Crnu Goru

Ministar Fatmir Gjeka

ANEKS I: Pravila kojima se uređuje finansijski doprinos Crne Gore programu Građani, jednakost, prava i vrijednosti (2021-2027)

ANEKS II: Dobro finansijsko upravljanje

Aneks I

Pravila kojima se uređuje finansijski doprinos Crne Gore programu Unije Građani, jednakost, prava i vrijednosti (2021-2027)

III. Obračun finansijskog doprinosa Crne Gore

1. Finansijski doprinos *Crne Gore* Programu utvrđuje se na godišnjoj osnovi srazmjerno i dodatno iznosu koji je dostupan svake godine u budžetu Unije za izdvajanja za obaveze potrebne za upravljanje, izvršenje i rad Programa.
2. Naknada za učešće iz člana 3 stav 7 ovog sporazuma postepeno se uvodi na sledeći način:
 - 2024: 2%;
 - 2025: 2.5%;
 - 2026: 3%;
 - 2027: 4%.
3. U skladu sa članom 3 stav 5 ovog sporazuma, inicijalni operativni doprinos koji Crna Gora treba da uplati za svoje učešće u Programu se obračunava za određene finansijske godine primjenom prilagođavanja na ključ doprinosa.

Prilagođavanje na ključ doprinosa je:

$$\text{Prilagođeni ključ doprinosa} = \text{Ključ doprinosa} \times \text{Koeficijent}$$

Koeficijent koji se koristi za spomenuti obračun radi prilagođavanja ključa doprinosa je 0.25.

IV. Plaćanje finansijskog doprinosa Crne Gore

1. Komisija dostavlja Crnoj Gori, u najkraćem mogućem roku, a najkasnije prilikom raspisivanja prvog poziva za dodjelu sredstava za finansijsku godinu, sljedeće informacije:
 - a. iznose izdvajanja za preuzete obaveze u budžetu Unije koji su definitivno usvojeni za predmetnu godinu za budžetske linije koje pokrivaju učešće Crne Gore u Programu;
 - b. iznos naknade za učešće iz člana 3 stav 7 ovog sporazuma.

Komisija će na osnovu svog Nacrta budžeta dati procjenu informacija za narednu godinu po tačkama (a) i (b) što je prije moguće, a najkasnije do 1. septembra finansijske godine.

2. Komisija objavljuje najkasnije u aprilu svake finansijske godine poziv Crnoj Gori za uplatu sredstava koja odgovaraju njenom doprinosu prema ovom sporazumu.
Svaki poziv za uplatu sredstava predviđa uplatu doprinosa Crne Gore najkasnije u roku od 45 dana od dana objave poziva za sredstva.
Za prvu godinu primjene ovog sporazuma, Komisija objavljuje jedan poziv za uplatu sredstava u roku od 60 dana od potpisivanja ovog sporazuma.
3. Crna Gora će platiti svoj finansijski doprinos prema ovom sporazumu u skladu sa tačkom II ovog aneksa. U nedostatku uplate od strane Crne Gore do dana dospijeća, Komisija šalje službeno pismo opomene.
Svako kašnjenje u plaćanju finansijskog doprinosa dovodi do plaćanja zatezne kamate od strane *Crne Gore* za neizmireni iznos od datuma dospijeća.
Kamatna stopa za iznose potraživanja koji nisu plaćeni do datuma dospijeća uzima se stopa koju Evropska centralna banka primjenjuje na svoje glavne operacije refinansiranja, kako je objavljeno u seriji *C Službenog lista Evropske unije*, koja je na snazi od prvog kalendarskog dana u mjesecu u koji pada rok za uplatu, uvećana za tri i po procentna poena.
Ako je kašnjenje uplate doprinosa takve prirode da može značajno ugroziti implementaciju i upravljanje Programom, Komisija će suspendovati učešće Crne Gore u Programu u slučaju izostanka uplate u trajanju od 20 radnih dana nakon zvaničnog pisma opomene, ne dovodeći u pitanje obaveze Unije prema već zaključenim sporazumima o grantovima i/ili ugovorima koji se odnose na sprovođenje indirektnih aktivnosti za koje je Crna Gora izabrana.

Aneks II

Dobro finansijsko upravljanje

Zaštita finansijskih interesa i naplata

Član 1

Pregledi i revizije

1. Evropska unija ima pravo da sprovodi, u skladu sa važećim aktima jedne ili više institucija ili tijela Unije i kako je predviđeno u relevantnim sporazumima i/ili ugovorima, tehničke, naučne, finansijske ili druge vrste pregleda i revizije u prostorijama bilo kog fizičkog lica sa prebivalištem ili pravnog lica osnovanog u Crnoj Gori, a koji primaju sredstva Evropske unije, kao i bilo koje treće strane uključene u realizaciju sredstava Unije sa prebivalištem ili osnovane u Crnoj Gori. Takve preglede i revizije mogu vršiti predstavnici institucija i tijela Evropske unije, a posebno Evropske komisije i Evropskog revizorskog suda, ili druga lica ovlašćena od strane Evropske komisije.
2. Predstavnici institucija i tijela Evropske unije, posebno Evropske komisije i Evropskog revizorskog suda, i druga lica ovlašćena od strane Evropske komisije, imaće odgovarajući pristup lokacijama, radovima i dokumentima (kako u elektronskom formatu, tako i papirnim verzijama) i svim informacijama potrebnim za obavljanje takvih revizija, uključujući pravo na dobijanje fizičke/elektronske kopije i izvoda iz bilo kog dokumenta ili sadržaja bilo kojeg sredstva za čuvanje podataka, a koje posjeduju fizičko ili pravno lice pod revizijom, ili treća strana pod revizijom.
3. Crna Gora neće sprečavati niti stvarati bilo kakvu posebnu prepreku za pravo ulaska u Crnu Goru i pristup prostorijama predstavnika i drugih lica iz stava 2 po osnovu vršenja njihovih dužnosti iz stava 2 ovog člana.
4. Pregledi i revizije mogu se vršiti i nakon suspenzije primjene ovog sporazuma u skladu sa članom 5 stav 5, prestanka privremene primjene ili njegovog okončanja, pod uslovima

utvrđenim u primjenjivim aktima jedne ili više institucija ili tijela Evropske unije i kako je predviđeno u relevantnim sporazumima i/ili ugovorima u vezi sa bilo kojom pravnom obavezom sprovođenja budžeta Evropske unije koju je preuzela Evropska unija prije datuma suspenzije primjene ovog sporazuma u skladu sa njegovim članom 5 stav 5, prestanka privremene primjene ili dana kada otkazivanje ovog sporazuma stupa na snagu.

Član 2

Borba protiv nepravilnosti, prevare i drugih krivičnih djela koja utiču na finansijske interese Unije

1. Evropska komisija i Evropska Kancelarija za borbu protiv prevara (OLAF) ovlašćeni su da sprovede administrativne istrage, uključujući provjere i inspekcije na licu mjesta, na teritoriji Crne Gore. Ove istrage će se sprovoditi u skladu sa odredbama i uslovima utvrđenim važećim aktima jedne ili više institucija Unije.
2. Nadležni organi Crne Gore će u razumnom roku obavijestiti Evropsku komisiju ili OLAF o svakoj činjenici ili sumnji koju su primijetili u vezi sa nepravilnostima, prevarom ili drugim nezakonitim aktivnostima koje utiču na finansijske interese Unije.
3. Provjere i inspekcije na licu mjesta mogu se vršiti u prostorijama bilo kog fizičkog lica sa prebivalištem ili pravnog lica osnovanog u Crnoj Gori, a primaoca sredstava Unije, kao i bilo koje treće strane uključene u realizaciju sredstava Unije sa prebivalištem ili osnovane u Crnoj Gori.
4. Provjere i inspekcije na licu mjesta priprema i sprovodi Evropska komisija ili OLAF u bliskoj saradnji sa nadležnim organom koji odredi Vlada Crne Gore. Imenovani organ će biti obaviješten unaprijed, u razumnom roku, o predmetu, svrsi i pravnom osnovu provjera i inspekcije, kako bi mogao da pruži pomoć. U tom cilju, službena lica nadležnih organa Crne Gore mogu učestvovati u provjeri i inspekcijom nadzoru na licu mjesta.
5. Na zahtjev nadležnih organa Crne Gore, provjere i inspekcije na licu mjesta mogu se obavljati zajedno sa Evropskom komisijom ili OLAF-om.
6. Predstavnici Komisije i osoblje OLAF-a imaće pristup svim informacijama i dokumentaciji, uključujući kompjuterske podatke, o predmetnim operacijama, a koje su potrebne za pravilno sprovođenje provjera i inspekcija na licu mjesta. Oni mogu, posebno, kopirati relevantne dokumente.
7. Kada se fizičko ili pravno lice, ili treća strana odupire provjeri ili inspekciji na licu mjesta, nadležni organi Crne Gore, postupajući u skladu sa nacionalnim pravilima i propisima, pomažu Evropskoj komisiji ili OLAF-u, kako bi im omogućili da ispune dužnost u vršenju kontrole ili inspekcije na licu mjesta. Ova pomoć uključuje preduzimanje odgovarajućih mjera predostrožnosti u skladu sa nacionalnim zakonom, a naročito radi zaštite dokaza.
8. Evropska komisija ili OLAF će obavijestiti nadležne organe Crne Gore o rezultatima takvih provjera i inspekcija. Konkretno, Evropska komisija ili OLAF će u najkraćem mogućem roku prijaviti nadležnom organu Crne Gore svaku činjenicu ili sumnju u vezi sa nepravilnostima koje su uočili u toku provjere ili inspekcije na licu mjesta.
9. Ne dovodeći u pitanje primjenu krivičnog prava Crne Gore, Evropska komisija može izreći administrativne mjere i kazne pravnim ili fizičkim licima Crne Gore koja učestvuju u realizaciji programa ili aktivnosti u skladu sa zakonodavstvom Evropske unije.
10. U cilju pravilne primjene ovog člana, Evropska komisija ili OLAF i nadležni organi Crne Gore će redovno razmjenjivati informacije i, na zahtjev jedne od strana ovog sporazuma, međusobno se konsultovati.
11. U cilju omogućavanja djelotvorne saradnje i razmjene informacija sa OLAF-om, Crna Gora će odrediti kontakt tačku.
12. Informacije između Evropske komisije ili OLAF-a i nadležnih organa Crne Gore odvijaće se uz dužno poštovanje zahtjeva povjerljivosti. Podaci o ličnosti uključeni u razmjenu informacija biće zaštićeni su u skladu sa važećim pravilima.
13. Nadležni organi Crne Gore će saradivati sa kancelarijom Evropskog javnog tužioca kako bi mu omogućili da ispuni svoju dužnost istrage, krivičnog gonjenja i dovođenja do presude počionilaca i saučesnicima počionilaca krivičnih djela koja utiču na finansijske interese Evropske unije u skladu sa važećim zakonodavstvom.

Član 3

Naplata i izvršenje

1. Odluke Evropske komisije kojima se nameće novčana obaveza pravnim ili fizičkim licima koja nisu iz država članica, a u vezi sa bilo kakvim potraživanjima koja proističu iz Programa izvršiće se u Crnoj Gori. Uz odluku se prilaže rješenje o izvršenju, bez ikakve druge formalnosti osim provjere vjerodostojnosti odluke nacionalnog nadležnog organa koje za ovu svrhu odredi Vlada Crne Gore. Vlada Crne Gore će obavijestiti Komisiju i Sud pravde Evropske unije o nacionalnom nadležnom organu. U skladu sa članom 4 ovog aneksa, Evropska komisija ima pravo da takve izvršne odluke neposredno saopšti licima sa prebivalištem i pravnim licima osnovanim u Crnoj Gori. Izvršenje se vrši u skladu sa zakonima i procesnim pravilima Crne Gore.

2. Presude i nalozi Suda pravde Evropske unije donijeti uz primjenu arbitražne klauzule sadržane u ugovoru ili sporazumu u vezi sa programima, aktivnostima, akcijama ili projektima Unije, su izvršni u Crnoj Gori na isti način kao i odluke Evropske komisije iz stava 1.

3. Sud pravde Evropske unije imaće nadležnost da preispituje zakonitost odluke Komisije iz stava 1 i da suspenduje njeno izvršenje. Međutim, po pritužbama da se izvršenje neregularno sprovodi, nadležni su sudovi Crne Gore.

Član 4

Komunikacija i razmjena informacija

Institucije i tijela Evropske unije koji su uključeni u sprovođenje Programa, ili u kontrolu nad programom, imaju pravo da komuniciraju direktno, uključujući i putem sistema elektronske razmjene, sa bilo kojim fizičkim licem sa prebivalištem ili pravnim licem osnovanim u Crnoj Gori, a koji primaju sredstva Unije, kao i sa svakom trećom stranom uključenom u realizaciju sredstava Unije sa prebivalištem ili osnovanom u Crnoj Gori. Takva lica, subjekti i strane mogu direktno dostaviti institucijama i tijelima Evropske unije sve relevantne informacije i dokumentaciju koju su obavezni da dostave na osnovu zakona Evropske unije koji se primjenjuju na program Unije i zaključenih ugovora ili sporazuma za sprovođenje tog programa.

Član 3

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore - Međunarodni ugovori“.

Broj: _____

Podgorica, _____ 2024. godine

Vlada Crne Gore

Predsjednik,

mr Miloško Spajić